

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: TÓTH JENŐ DR.

TAGOK:

BUDAY BARNA SZTANKOVICS JÁNOS
WÉMEETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ. II. ZÖZ.

40. FÜZET

MEZŐGAZDASÁGI IGAZGATÁSUNK

ÍRTA:

DR. MAYER KÁROLY
FÖLDMÍVELÉSÜGYI ÁLLAMTITKÁR.

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A Földművelésügyi Minisztérium megbízása alapján
csinos kivitelű és egész vászonkötésű

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

ezen „Rádiós Gazdasági Előadások“ 1928. évben megjelenő
számához **már kaphatók** könyvkereskedésünkben. Ára közvetlen
nálunk átvéve darabonként —80 fillér, postán, keresztkötéssel 1— pengő

„Pátria“ Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T., Budapest, IX., Üllői-út 25. szám.

Mezőgazdasági igazgatásunk.

Írta: **Dr. Mayer Károly** földművelésügyi államtitkár.

Előadásom tárgyául a magyar földművelésügyi igazgatást választottam, mert meggyőződésem, hogy hallgatóim jelentékeny része élet-hivatásánál fogva, részben állandóan, részben igen gyakran kapcsolatba kerül oly feladatokkal és kérdésekkel, amelyeknek elintézése, megoldása ezen igazgatás körébe tartozik. Magyarországon — ebben a kiválóan mezőgazdasági országban — ahol a földművelésnek az összes foglalkozási ágak között a legnagyobb szerepe van, fokozott jelentősége van annak, hogy a földművelésügyi igazgatás szervezete a leg-szélesebb körben ismert legyen. Hiszem tehát, hogy nem lesz érdektelen, ha csak főbb vonásokban is foglalkozni fogok eme igazgatási ágazat jelenlegi szervezetének ismertetésével.

A földművelésügyi igazgatás, a magyar közigazgatási jognak egyik legfontosabb része felöleli azokat az összes jogszabályokat, törvényeket, rendeleteket, melyek a földművelésügyi viszonyokat szabályozzák és rendezik és az ezzel kapcsolatos kérdéseket kívánják megoldani. A földművelésügyi igazgatás körébe tartoznak — csupán a legfőbbeket említve — a mezőgazdasági termelés, állattenyésztés és tejgazdaság, állategészségügy, erdészet, kertészet, vízszabályozás, mezőgazdasági szakoktatás és kísérletezés ügyei, valamint a mezőgazdasággal kapcsolatos közgazdasági kérdéseknek, a többtermelés, az értékesítés és kivitel stb. kérdéseinek megoldása, végül a földbirtokpolitika és az összes mezőgazdasági munkásügyek, beleértve a gazdasági szociális biztosítást is.

E szerteágazó ügykör legfőbb vezetése és irányítása a m. kir. földművelésügyi miniszter feladatkörét képezi, ki a földművelésügyi igazgatás terén reá háruló feladatok megoldásánál különböző szervekkel rendelkezik. A földművelésügyi igazgatás feladatait általánosságban két fő csoportra oszthatjuk: egyrészt közigazgatási, rendészeti feladatokra, másrészt szakfeladatokra s e felosztásnak megfelelően az igazgatás szervei is kétfélék, egyrészt hatósági szervek (főszólgabíró, alispán), másrészt szakszervek (gazdasági felügyelőségek, kultur- és folyammmérnöki hivatalok, erdőhivatal, járási állatorvos stb.). A hatósági szervek gondoskodnak a földművelésügyi igazgatás körében életbe léptetett törvények és rendeletek végrehajtásáról, a szakszervek pedig e végrehajtásnál a szakszemponatok érvényesítését szolgálják, valamint ellátják a különleges szakképzettséget igénylő ügyeket.

E hivatalos szerveken kívül a földművelésügyi igazgatás céljait hivatottak előmozdítani a társadalmi, illetőleg mezőgazdasági érdekképviseleti szervek közül az 1920: XVIII. t.-c.-kel létesített mezőgazdasági kamarák.

Ez alkalommal a földművelésügyi igazgatás keretében működő szakszerveknek szerepét kívánom ismertetni. Elsősorban a gazdasági felügyelői szolgálatról kell szólnom, amely a földművelésügyi minisztérium ügykörében a legáltalánosabb feladatok igazgatására hivatott. A gazdasági felügyelői szolgálat alatt ugyanis azoknak a gazdasági teendőknek hivatali ellátását kell érteni, amelyek a mezőgazdaság fejlesztése körül úgy az állami, mint a törvényhatósági mezőgazdasági igazgatás keretében felmerülnek.

Régebben a gazdasági felügyelői szolgálatot minden vármegyében egy-egy vármegyei gazdasági felügyelő látta el, ki a reá háruló feladatok szaporodásával hivatásának teljesítésénél igen nagy nehézségekkel volt kénytelen megküzdeni. Jelentékeny mérvben könnyített ezen a helyzeten s mozdította elő e szolgálati ágazat célszerű kiépítését az 1921. évi XLII. t.-c., mely a vármegyei gazdasági felügyelőség keretében megszervezte járásonként a járási m. kir. gazdasági felügyelői szolgálatot. Ezek szerint tehát a gazdasági felügyelői szolgálat hivatali szervezete áll 25 vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőségből, melyek keretébe tartoznak az illető vármegye egyes közigazgatási járaiba, illetőleg rendezett tanácsú városaiba kirendelt járási m. kir. gazdasági felügyelők. Ezek száma 87. E létszámot szaporítani kell, mert jelenleg nincs minden járásnak gazdasági felügyelője, ami kétségtelenül nehezíti ennek a szolgálatnak helyes ellátását.

A vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőségek a törvény értelmében kettős szolgálatot látnak el, úgymint: állami és törvényhatósági szolgálatot. Az előbbi vonatkozásban mint a földművelésügyi minisztérium külső hivatali szervei végzik a törvények vagy rendeletek által reájuk bízott feladatokat; az utóbbiban pedig mint a törvényhatósági igazgatás gazdasági szaktanácsadói és munkatársai ellátják a törvényhatósági igazgatás keretében szükséges mezőgazdasági szakszolgálatot.

A m. kir. gazdasági felügyelőségeknek, mint a földművelésügyi minisztérium külső hivatali szerveinek szolgálatára, kiterjed a mezőgazdaság mindazon ágaira, amelyek szolgálatára a földművelésügyi kormányzat külön szakhivatalokkal nem rendelkezik. Ilyenek pl. az erdészeti, állategészségügyi, vízügyi, szőlészeti és borászati szakhivatalok.

A m. kir. gazdasági felügyelőségeknek, mint a földművelésügyi kormányzat külső hivatali szerveinek legelsőrendű feladata, a törvények és rendeletek végrehajtásánál való közreműködésen kívül tanulmányozni a mezőgazdasági termelésnek úgy a kis-, mint a közép- és nagybirtokon követett rendszerét, annak jó és rossz oldalait és az adott viszonyok között elérhető legeredményesebb gazdálkodás lehető-

ségeit, a mezőgazdasági társadalom és munkásság körében felmerülő jelenségeket.

Tapasztalataik alapján tájékoztatják a földművelésügyi kormányzatot s ezzel elősegítik a kormányzati intézkedések hatékonyságát. Hivatalos eljárásuk során kötelesek azonban a gazdaközönség minden rétegével felvenni a személyes érintkezést is és a helyszínen megadni a szükségesnek mutakozó tanácsokat és útbaigazításokat, úgy az egyeseknek, mint a gazdák már meglevő szervezetének, hogy ezúton is szolgálják a mezőgazdasági szakismeretek, az okszerű termelés mentől szélesebb körben való elterjesztését.

A m. kir. gazdasági felügyelőségeknek szolgálata a törvényhatósági igazgatásban abból áll, hogy a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség vezetője, a törvényhatóság szerveinek mezőgazdasági ügyekben szaktanácsadója és azok felhívására a mezőgazdasági szakkérdésekben véleményt adni és javaslatot tenni köteles, viszont azok kötelesek a m. kir. gazdasági felügyelőségek működését igénybe venni minden olyan ügyben, ami igazgatási körükben a mezőgazdaság érdekeit érintőleg felmerül. Amilyen szerepe van a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség vezetőjének a vármegye központi szerveinél, ugyanolyan szerep ellátása hárul a járási m. kir. gazdasági felügyelőkre, a működési körébe utalt járás, illetőleg annak főszolgabírájával kapcsolatban. E hivatásuk betöltése érdekében a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség vezetője, a vármegyei mezőgazdasági bizottságnak, a járási m. kir. gazdasági felügyelő pedig a járási mezőgazdasági bizottságnak hivatalból tagja és e bizottságban ellátja a mezőgazdasági ügyek előadói tisztjét is.

Az itt előadottakból láthatjuk, hogy a gazdasági felügyelői szolgálat a földművelésügyi igazgatásnak igen jelentős szerve s megfelelő kiépítése jelentékenyen előmozdíthatja a földművelésügyi igazgatás körébe tartozó feladatok sikeres megoldását s már az eddigi tapasztalatok igazolják, hogy a gazdasági felügyelői szolgálatnak a járásonkénti szolgálatig való kiépítése minden tekintetben beváltja a hozzáfűzött reményeket.

Ezekután áttérek az erdészeti szakszolgálat szervezetének ismertetésére. Itt külön ki kell emelni és nyomatékosan hangsúlyozni, hogy a trianoni szerződéssel teremtett helyzetben Magyarországnak talán egyetlenegy gazdasági ágát sem érte oly súlyos veszteség, mint éppen erdőgazdaságunkat. Köztudomású, hogy a békeszerződés Magyarországot erdőterületeinek csaknem 85%-ától fosztotta meg. Az adott helyzetben tehát fokozott jelentőséggel bír az erdők fenntartásához és az új erdők telepítéséhez fűződő erdőgazdasági érdekek szolgálata. E szolgálatot az erdészeti igazgatásról szóló 1923. évi XVIII. t.-c. rendezi, mely szerint az igazgatást középfokon hat m. kir. erdőigazgatóság, alsófokon pedig 82 m. kir. erdőhivatal látja el. A m. kir. erdőigazgatóság irányítja az állam tulajdonában levő, valamint az állami ellátásra utalt erdők, kopár területek igazgatási és gazdasági ügyeinek intézését s gyakorolja a közvetlen állami

erdőfelügyeletet. Egy-egy m. kir. erdőigazgatóság több törvényhatóság területére terjed ki. A m. kir. erdőhivatalok az erdőigazgatóságok alá vannak rendelve, feladatuk az állam tulajdonában levő, valamint az állami ellátásra utalt erdők, kopár területek tennivalóinak közvetlen ellátása, valamint a kerületükben levő összes erdők és kopár területek feletti őrökösés.

Az erdészeti igazgatásra háruló feladatok fontossága igen nagy. Hiszen éppen az a körülmény, hogy erdőterületeink javarészt elvesztettük s úgy tüzelőfában, mint építkezési anyagokban nagy hiányt szenvedünk, teszi indokolttá azt, hogy az államhatalom egyrészt minden tőle telhetőt elkövessen e téren, megmaradt értékeink biztosítása és okszerű felhasználása terén, másrészt igyekezzék előmozdítani az erdőterületek szaporítását, mert a fa nem csupán nemzetgazdasági szükséglet kielégítésére szolgál, hanem megköti a talajt és általában javítja a klímát. Az erdőterületeink szaporítása céljából az alföldi erdők telepítésének nagy munkáját van hivatva az erdészeti igazgatás megoldani.

A földművelésügyi igazgatás körébe tartoznak, közgazdasági jelentőségüknél fogva, a nagy horderejű árvízvédelmi, vízszabályozási és lecsapolási munkálatok, általánosságban a vízgazdasági munkálatok ügyei is. E vízgazdasági közigazgatás külső szakszervei az állami vízépítési hivatalok, amelyek közül kilenc mint m. kir. folyammérnöki hivatal, nyolc pedig mint m. kir. kulturmérnöki hivatal működik.

A folyammérnöki hivatalok főfeladata az állami kezelés alá tartozó vizeken úgymint a Dunán, a Tiszán, a Dráván, a Sión, a Szamoson, a Bodrogon, a Sajón, a Körösökön, a Maroson, a Murán és a Balatonon egyrészt az árvizek akadálytalan levonulását, másrészt a hajózást biztosító munkálatok megtervezésénél és végrehajtásánál való közreműködés. Egyidejűleg ellenőrzik a hivatalok azt a működést is, amit a felsorolt folyók kiöntései ellen védelmet nyújtó gátakat, zsilipeket és szivattyútelepeket építő és fenntartó, számszerint 50 ármentesítő társulat kifejt.

A kulturmérnöki hivatalok pedig az állami kezelés alá nem eső vizeken a helyi érdekeltségek által, de igen gyakran jelentős állami segéllyel támogatott szabályozási munkálatok tervezésénél és végrehajtásánál működnek közre irányítólag; továbbá a számszerint 50 ügynevezett vízhasználati társulatot, nevezetesen: az öntözőtársulatokat és a lecsapolótársulatokat működésükben ellenőrzik s támogatják.

Különösen a lecsapolások terén vár a kulturmérnöki hivatalokra szinte egy új honfoglalást kitevő feladat, ha meggondoljuk, hogy esonka hazánk területén mintegy 250.000 kat. hold nagyságú terület lecsapolása és telkesítése vár még megoldásra.

A földművelésügyi igazgatás feladatát képezi az állategészségügy szabályozása is. Az ország állatállományában rejlő nagy nemzeti vagyont az államhatalomnak kell megóvni a fenyegető állatjárványoktól és lehetővé tenni annak zavartalan szaporodását. Az állat-

egészségügyi szolgálatot I. fokon a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvos, II. fokon a törvényhatósági m. kir. állatorvos látja el, a m. kir. állatorvosi személyzet működése feletti szakszerű felügyeletet pedig a m. kir. állategészségügyi kerületi felügyelők teljesítik.

A járási, illetőleg a városi m. kir. állatorvos teendői közé tartozik az I. fokú hatóság ügykörébe tartozó állategészségügyi ügyekben szakvéleményadás, javaslattétel, illetőleg közreműködés, a hatóság által elrendelt fertőtlenítések és ojtások végrehajtása, illetőleg ellenőrzése. Állatok állandó vagy átmeneti tartózkodására szolgáló mindenemű közhelyek, valamint közös kutak és legelők állategészségügyi állapota feletti felügyelet. A köztenyésztésre engedélyezett apaállatok megvizsgálása és az állatvásárok feletti felügyelet. Ragadós betegség vagy ilyenek gyanúja esetén a m. kir. állatorvos elrendeli és fogatosítja mindazokat az intézkedéseket, amelyek a járvány leküzdése, illetőleg elterjedésének meggátlása érdekében szükségesek. A törvényhatósági m. kir. állatorvos ellátja a II. fokú hatóságoknál az állategészségügyi szolgálatot, e hatóság ügykörébe tartozó állategészségügyi ügyekben véleményt ad, javaslatot tesz, eljár, illetőleg közreműködik. Ellenőrzi a területén működő m. kir. állatorvosok tevékenységét s területének állategészségügyi viszonyairól, az állategészségügyi szolgálatáról a közigazgatási bizottságnak havonként jelentést tesz.

Az összes járási, városi, valamint törvényhatósági m. kir. állatorvosi személyzetre kiterjedő szakszerű felügyeletet és ellenőrzést az állategészségügyi kerületi felügyelők látják el, akik mint a földművelésügyi miniszter szakközegei, indítványokat tesznek az állategészségügy javítására és rendezésére, nagyobb terjedelmű járványok esetén vezetik a járványok elfojtására irányuló szakszerű munkákat.

A m. kir. állatorvosi szolgálat egyike a földművelésügyi igazgatás legcélszerűbben és legrendszeresebben kiépített szervezetének. A jövőben e szolgálati ágra vár az új állategészségügyi törvény, az 1928. évi XIX. t.-c. végrehajtásánál a szakszolgálat ellátása.

A szőlészeti és borászati szakszolgálat ellátására hivatott a 9 m. kir. szőlészeti és borászati kerületi felügyelőség. Feladata a szőlőművelés és borászat körébe tartozó törvények és rendeletek végrehajtásának szakszerű ellenőrzése, állami szőlőtelepek kezelése, népies szaktanfolyam tartása és a helyes szőlőművelési és borkezelési ismereteknek a szőlősgazdák körében való terjesztése.

Ez alkalommal már csupán a földművelésügyi igazgatás körébe tartozó kertészeti szakszolgálatokról teszünk említést, mely szolgálat külső közigazgatási szakszervekkel nem rendelkezik, ez igazgatási ágazatnál alkalmazott szakközegek ugyanis egyes állami telepek szakszolgálatát látják el és a különböző szakoktatási intézményeknél a kertészeti ismereteknek előadói. Ez igazgatási ágazatnál tehát nem rendelkezik a földművelésügyi minisztérium külső közigazgatási szakközegekkel és a kertészet, zöldség- és gyümölcstermesztés fejlesztése érdekében kifejtett munkássága körében kiadott rendelkezéseinek

végrehajtásánál a rendes közigazgatási hatóságokra van utalva. Annak a nagy programnak végrehajtása, melyet a földművelésügyi kormány a kertészet fejlesztése céljából kidolgozott, feltétlenül szükségessé teszi ezen szolgálati ágnál is az alsófokú szervezetek rendszeres kiépítését, további kertézmunkás- és kertészsegédképzőiskolák felállítását.

Meg kellene még emlékezni a földművelésügyi igazgatás két felette fontos szervezetéről: a gazdasági szakoktatásról és kísérletügyről, a helyszűke miatt azonban erre már nem nyílik alkalom, de meg ezek az intézmények az országos mezőgazdasági adminisztrációba nem is kapcsolódnak tulajdonképpen bele, hanem arra vannak hivatva, hogy egyrészt a hazánkban oly fontos gazdasági oktatást ellássák, a gazdasági műveltséget fejlesszék; másrészt, hogy a kísérletek útján tájékoztatást és útbaigazítást adjanak gazdaközönségünknek, hogy a modern gazdálkodás terén milyen újításokat és gazdálkodási módozatokat lehet okszerűen igénybe venni, továbbá miként lehet megfelelő irányváltozatok, művelési és trágyázási eljárások útján, valamint növénynemesítés által a termelést fokozni és javítani, a növényeket a káros rovarok és növényi károk és károsodások ellen legsikeresebben védeni.

Az előbbi célt szolgálják a gazdasági akadémiák, a szarvasi középfokú gazdasági tanintézet, földművelésiskolák, téli gazdasági iskolák és tanfolyamok; az utóbbit a kísérletügyi intézmények, melyek céljának és működésének ismertetése maga kimerítené e füzet terjedelmét és ezért — bárha gazdaközönségünket ez kétségtelenül igen érdekelné — kénytelen vagyok ezt most kikapcsolni.

Az itt ismertetett szakszolgálatoknál a legfőbb irányítást és ellenőrzést a m. kir. földművelésügyi miniszter gyakorolja a vezetése alatt álló minisztérium útján, melynek személyzete részben közigazgatási és közgazdasági szaktisztviselőkből, részben pedig az egyes szakoknak az illető szakszolgálat ellátása érdekében berendelt tisztviselőiből áll. A földművelésügyi minisztérium szerepe azonban az egyes igazgatási ágazatoknál nem azonos, mert ezek nincsenek egységesen kiépítve.

Míg ugyanis egyes igazgatási ágazatokban ki van építve az alsó- és középfokú hatóság, pl. az állategészségügyi, erdőészeti igazgatásban, másoknál ez részben, vagy teljesen hiányzik (vízügyi, illetve kertészeti szakszolgálat).

Ennek eredménye, hogy azoknál az igazgatási ágazatoknál, hol a minisztérium nem rendelkezik megfelelő kiépített alsó tagozatokkal, bizonyos kisebb jelentőségű ügyekben is a legfelső fokú hatóság, a m. kir. földművelésügyi miniszter kénytelen intézkedni, e centralizáció az igazgatást természetesen vontatottabbá teszi. *A földművelésügyi igazgatás egységes kiépítését szolgálná, ha megszerveztetnék ez igazgatás körében a megfelelő középfokú hatóság, mely egységesen a maga feladatkörében oldaná meg a földművelésügyi igazgatás összes szakügyeit s egyes igazgatási ágazatokban kiépítené a legalsó fokú szakszerv. A békeévek-*

ben történtek e kérdés megoldására bizonyos kísérletek, ilyennek tekinthetem Nagy-Magyarországon, főleg a nemzetiséglakta vidékeken felállított miniszteri kirendeltségeket, melyeknek felállításával a kormányzainak tulajdonképen az volt a célja, hogy az elmaradottabb gazdálkodást folytató vidékek lakosságát az intenzívebb gazdálkodásra serkentse, némiképen azonban a földművelésügyi igazgatásnak mintegy középfokú szerveként is szerepeltek, mert működésükkel minden a földművelésügyi igazgatás körébe tartozó kérdés sikeres megoldását igyekeztek előmozdítani. Közel fekszik tehát az a lehetőség, hogy nyugodt fejlődés esetén ezekből a kirendeltségekből idők folyamán kifejleszthető lett volna az ország egész területén a földművelésügyi igazgatás középfokú szerve.

A földművelésügyi igazgatással kapcsolatos feladatok és teendők intenzív végrehajtása érdekében legújabbban mind többen hangoztatják, hogy az e célt szolgáló szervezeteket legelsősorban a legalsó fokon kellene megfelelően rendszeresen kiépíteni, értvén ezalatt azt, hogy főleg a kisgazdaközönség körében, szinte községenként legyen ez igazgatásnak olyan szerve, mintegy gazdajegyzője, ki egyrészt az igazgatás körében életbeléptetett jogszabályoknak a gyakorlati életbe való átvitelénél, mint legalsó fokon működne közre, ezeknek a gyakorlati életbe való átvitelét a kisgazdaközönséggel is állandóan érintkezve, hatékonyan előmozdítaná, másrészt a kisgazdaközönséget tanácsal ellátva, a gazdálkodás intenzitását általában emelné.

E körbe vág az újonnan létesített tanyai kirendeltség, mely Hódmezővásárhely székhellyel az alföldi tanyavilág gazdálkodásának problémáit van hivatva tanulmányozni és sikeres megoldásukat előmozdítani.

A földművelésügyi igazgatás tökéletesebb kiépítéséhez számos út vezet, így tán többek között az állami szolgálat decentralizálásán kívül a társadalmi szervezeteknek, illetőleg az érdekképviselői szervezeteknek megfelelő igénybevétele és kiépítése is, de csak abban az esetben, ha ez az állam pénzügyi megterhelése nélkül oldaná meg az igazgatás további célszerű kiépítését.

Kétségtelen, hogy e feladatok sikeres megoldásához nyugodt ütemű, zavartalan fejlődés és főként a gazdaközönségnek megértő együttműködése kell, ezeknek birtokában a földművelésügyi igazgatás a reáharuló feladatokat képes lesz úgy a magánosok, mint a köz javára mind célszerűbben és tökéletesebben megoldani.